

institute
of world
policy

<http://iwp.org.ua>

e-mail: info@iwp.org.ua

Policy Brief

Institute of World Policy, 2017

ЯКИМ ЧИНОМ І НАСКІЛЬКИ МІЖНАРОДНА ДОПОМОГА ПОСИЛИЛА ОБОРОНОЗДАТНІСТЬ УКРАЇНИ?

Микола Белєсков

Дане дослідження є однією із перших спроб системно оцінити вплив міжнародної допомоги на посилення обороноздатності України у процесі протидії російській агресії. Перш за все проаналізовано еволюцію процесу надання допомоги, зміни її природи і масштабів у контексті українсько-російського протистояння. Окрему увагу було зосереджено на визначенні сфер, де міжнародна допомога допомогла якісно змінити ситуацію, а також оцінці глибини цих змін. Також на основі дослідження пропонуються рекомендації як Україна могла б далі вибудовувати свої взаємини із міжнародними партнерами щодо отримання необхідної допомоги.

Еволюція міжнародної допомоги у процесі українсько-російського конфлікту

Початок агресії РФ проти України у лютому-березні 2014 року разом із незадовільним рівнем бойової готовності і оснащення Збройних сил України (ЗСУ) ставили першочерговим завданням перед офіційним Києвом отримання максимально можливої військової допомоги від міжнародних партнерів, і в першу чергу від США як країни із найбільшим потенціалом¹.

В таких умовах логічним кроком було ініціювання Україною процесу залучення міжнародної допомоги. Так на запрошення офіційного Києва колишній Командувач сил НАТО в Європі генерал Веслі Кларк і американський військовий теоретик Філіпп Кербер в березні 2014 року прибули до України для оцінки потреб країни у допомозі від США. У доповіді, яка була представлена на початку квітня 2014 року, наголошувалося на тому, що Україні для максимально швидкого посилення обороноздатності була необхідною нелетальна допомога (у першу чергу бронезилети, прилади нічного бачення і захищені системи зв'язку)². Зі свого боку уряд США на кінець березня 2014 року обмежився постачанням 330 тисяч сухих пайків готових для споживання (Meal, Ready-to-Eat — MRE) вартістю в 3 млн. доларів³. Подібне одноразове постачання сухих пайків готових для споживання (77 тисяч) було здійснено також Норвегією 29 червня 2014 року⁴.

1 Армія України: бойовий дух без шансів на перемору? — http://www.bbc.com/ukrainian/politics/2014/03/140313_army_ukraine_ok

2 Immediate Improvements Needed in Rapidly Implementing "Non-Lethal" US Military Assistance for Defense of Ukraine — <https://cryptome.org/2014/04/clark-karber-14-0408.pdf>

3 FACT SHEET: U.S. Efforts in Support of NATO Allies and Partners, March 26, 2014 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/03/26/fact-sheet-us-efforts-support-nato-allies-and-partners>

4 УКРАЇНА — НОРВЕГІЯ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ — <https://defence-ua.com/index.php/statti/801-ukrayina-norvehiya-realiya-sohodennya>

Однак дуже скоро відбулися зміни у баченні щодо необхідної допомоги на фоні ескалації українсько-російського протистояння у формі «гібридної війни» на сході України. Як наслідок, 17 квітня 2014 року тодішній Міністр оборони США Чак Хейгел на прес-конференції заявив про те, що Президент США Барак Обама затвердив надання пакету нелетальної військової допомоги Україні. Йшлося, зокрема, про аптечки першої медичної допомоги, шоломи, спальні мішки і системи очистки води для ЗСУ⁵. Також Чак Хейгел заявив про те, що США продовжують здійснювати оцінку допомоги, яку можуть надати Україні для посилення обороноздатності. 21 квітня 2014 року з'явилося офіційне повідомлення про надання США допомоги офіційному Києву на 8 млн. доларів⁶. Для потреб ЗСУ йшлося про засоби розмінування і системи зв'язку. **Хоча фактично США основний наголос зробили на допомозі Державній прикордонній службі України (ДПСУ), яка мала отримати інженерне обладнання, засоби зв'язку і машини. Такий розподіл пояснюється тим, що головною загрозою на той час американська сторона бачила недостатню захищеність державного кордону України, що уможлиблювала інфільтрацію російських агентів і сил в прикордонні області.** Як наслідок, саме для протидії цій загрози і спрямовувалася основна американська допомога.

4 червня 2014 року, виступаючи у Варшаві, Президент США Барак Обама заявив про надання ЗСУ бронезилетів, пристроїв нічного бачення і додаткових засобів зв'язку на суму в 5 млн. доларів. Таким чином на червень 2014 року США надали загалом допомоги на 23 млн. доларів⁷. Фактично ж **американський уряд пішов на виділення мінімально необхідного обладнання для посилення обороноздатності України лише через 2 місяці після відповідних рекомендацій від американських експертів.** Також деталі щодо закупівель Посольством США в Україні різноманітного обладнання для ДПСУ протягом весни 2014 року чітко фіксують, що основну загрозу американська сторона продовжувала бачити в недостатній захищеності кордонів, незважаючи на реальні бойові дії травня 2014 року⁸. Окрім того паралельно стало відомо про відправку у найближчому майбутньому після вищезгаданої заяви Барака Обами команди із Міністерства оборони США щодо оцінки потреб Збройних сил України для реформування⁹. США вирішили зосередитися не лише на короткостроковій цілі щодо максимально швидкого посилення обороноздатності через надання матеріально-технічної допомоги. Інституційний розвиток сектору безпеки і оборони також був визначений як ключовий пріоритет, який мав допомогти Україні ефективно протидіяти РФ у довгостроковій перспективі¹⁰. **Таким чином уже на ранніх стадіях проявлялася ключова відмінність в очікуваннях української сторони і баченні міжнародних партнерів. США і їх союзники робили наголос саме на інституційному розвитку, який в середньо і довгостроковій перспективі розглядався як ключовий елемент успіху України у конфлікті із РФ. При цьому матеріально-технічній допомозі відводилася другорядна роль. В той час як офіційний Київ вбачав саме у**

⁵ Department of Defense Press Briefing with Secretary Hagel and Minister Siemoniak in the Pentagon Briefing Room — <http://archive.defense.gov/Transcripts/Transcript.aspx?TranscriptID=5414>

⁶ FACT SHEET: U.S. Crisis Support Package for Ukraine, April 21, 2014 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/04/21/fact-sheet-us-crisis-support-package-ukraine>

⁷ FACT SHEET: U.S. Security Assistance to Ukraine, June 04, 2014 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/06/04/fact-sheet-us-security-assistance-ukraine>

⁸ Ukraine crisis: Stand-off amid fight for Donetsk airport, 27 May 2014 — <http://www.bbc.com/news/world-europe-27578440>

⁹ U.S. sending advisers, gear to Ukraine — <http://www.usatoday.com/story/news/nation/2014/06/05/us-sending-advisers-gear-to-ukraine-/10046845/>

¹⁰ US Sending Body Armor to Ukraine — <http://intercepts.defensenews.com/2014/06/us-sending-body-armor-to-ukraine/>

збільшенні масштабів і розширенні номенклатури матеріально-технічної допомоги основу для ефективної протидії РФ на сході.

На початку липня 2014 року, що збіглося із відновленням активної фази АТО, Україна почала отримувати заявлену Бараком Обамою в Варшаві допомогу. Україна отримала від США 1 тисячу спальних килимків і 3,6 тисяч камуфляжних жакетів, а також 2 тисячі бронежилетів Interceptor, які розроблялися на основі досвіду ведення війн Іраку і Афганістані і мали відповідний рівень захисту¹¹. Також в цей час Україна отримала 1 тисячу бронежилетів із Франції, які офіційний Париж пообіцяв передати ще у квітні 2014 року¹². Усього за період червень-вересень 2014 року Україна у рамках затвердженої допомоги від США отримала 2 тисячі аптечок першої допомоги типу IFAK, 175 систем зв'язку Harris Multiband Handheld Radios, 7 роботів для розмінування, 4,5 тисяч комплектів літньої і зимової форми, 1 тисячу шоломів і 150 приладів нічного бачення¹³.

Із іншого боку, оцінка тогочасних переліків із озброєнням, які Україна прагнула отримати передовсім від США, дають можливість краще зрозуміти реальні очікування офіційного Києва і гарно фіксують різницю у баченні щодо необхідних передумов ефективної протидії агресії РФ порівняно із міжнародними партнерами¹⁴. Україна зверталася до США і їх союзників із проханням надати наступні види озброєння: снайперські гвинтівки і набії до них для сил спеціальних операцій, міномети калібром 60мм, 80мм і 120 мм, а також боезаряди, ручні гранатомети MGL-140, пускові пристрої і ракети для ПТРК Javelin або TOW-II, ПЗРК Stinger, бронетранспортерів типу MRAP і бронеавтомобілі типу HMMWV для 4 бригад (1312 одиниць), радіолокаційні станції контрбатареїної боротьби різних типів (AN/TPQ-49, AN/TPQ-37, AN/TPQ-36), БПЛА для розвідки і забезпечення вогневого ураження радіусом від 2 до 100 км, радіостанції, медичне обладнання (в тому числі і 52 тисячі аптечок IFAK), окуляри нічного бачення, тепловізійні бінокляри і приціли. Тим самим мова йшла про отримання як летального озброєння, так і більших масштабів нелетальної військової допомоги, що розходилося із баченням США і їх союзників.

Саме в такому ключі Петро Порошенко виступив перед обома палатами Конгресу США 19 вересня 2014 року. В своїй промові президент України офіційно попросив про надання Україні летального оборонного озброєння і статусу головний союзник поза НАТО(MNNA)¹⁵. Фактично про те ж саме йшлося під час переговорів із Бараком Обамою за зачиненими дверима¹⁶. Однак Білий Дім вирішив обмежитися черговим пакетом військової допомоги Україні, який не включав летального озброєння.

¹¹ США передали Україні дві тисячі бронежилетів — <http://ukrainian.voanews.com/a/us-ukraine-body-armor/1952243.html>

¹² «Стан забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, які беруть участь в антитерористичній операції» — <http://www.mil.gov.ua/dlya-zmi/pres-relizi/stan-zabezpechennya-vijskovosluzhbovcziv-zbrojnih-sil-ukraini-yaki-berut-uchast-v-antiteroristichnij-operaczii.html>

¹³ Security and Threat Reduction Assistance to Ukraine Total approved to date: \$118M — <https://data.bloomberglp.com/assets/sites/2/Rogin-Ukraine-12.pdf>

¹⁴ Hacked US Documents Said To Reveal Extent Of Undisclosed US "Lethal Aid" For Ukraine Army — <http://www.zerohedge.com/news/2014-11-25/hacked-us-documents-said-reveal-extent-undisclosed-us-lethal-aid-ukraine-army>

¹⁵ Виступ Президента України на спільному засіданні палат Конгресу США — <http://www.president.gov.ua/videos/vistup-prezidenta-ukrayini-na-spilnomu-zasidanni-palat-kongr-49>

¹⁶ White House rebuffs Ukraine appeal for weapons — <https://www.usatoday.com/story/news/world/2014/09/18/ukraine-poroshenko-speaks-to-congress/15819211/>

Білий Дім оголосив про надання допомоги на 53 млн. доларів, із яких 46 млн. стосувалися саме військових питань¹⁷. Новий пакет включав передачу радіолокаційних станцій контрмінометної боротьби, бронезилетів, біноклів і катерів. За словами речника Білого Дому Джоша Ернеста надана допомога, незважаючи на те, що вона не містила летального воєнного спорядження, буде дуже корисною Україні¹⁸. Саме різниця у підходах України і США щодо того, що має бути основою для успішної політики стримування російської агресії спричинила відмову Вашингтона надавати як летальне оборонне озброєння, так і статус MNNA. Окрім того напередодні візиту Віце-Президента США Джозефа Байдена до України у листопаді 2014 року з'явилася інформація про те, що Вашингтон також розглядає можливість передачі офіційному Києву броневих автомобілів типу HMMWV¹⁹.

Збільшення масштабів американської допомоги Україні із боку США протягом літа 2014 року стало «зеленим світлом» для американських союзників щодо можливості здійснювати допомогу офіційному Києву. **Однак наповнення цієї допомоги не виходило за неформальні рамки, які були встановлені у Вашингтоні, що чітко демонструють нижче наведені приклади допомоги інших країн щодо посилення обороноздатності України.** Так, уряд Канади 7 серпня 2014 року надав Україні 7 тисяч шоломів, 30 тисяч балістичних окулярів, 2,3 тисяч бронезилетів, 300 аптечок, 100 тентів і 735 спальних мішків²⁰. Загальна вартість цього пакету допомоги склала 4,5 млн. доларів²¹. Також 14 серпня 2014 року Україна і Польща підписали договір про надання гуманітарної допомоги. Це дозволило одній із частин на Львівщині отримати 320 тон гуманітарної допомоги (продукти харчування і постіль). По подібній схемі у грудні 2014 року Польщею було надано на 3,5 млн. доларів допомоги (255 тонн) для однієї із частин ЗСУ, зокрема це стосувалося харчування і елементів спорядження²². Усього ж урядом Польщі було надано допомоги на 5,5 млн. доларів.

Окремо у вересні 2014 року тодішній Прем'єр-міністр Австралії Тонні Еббот обіцяє надати гуманітарну допомогу Україні у протидії агресії РФ. Зрештою у січні 2015 року ЗСУ отримали зимове обмундирування від цієї країни на 2,1 млн. доларів²³. Також у вересні 2014 року Іспанія надала Україні 500 бронезилетів і 300 кевларових шоломів²⁴. Протягом березня-вересня 2014 року Словаччина здійснювала надання гуманітарної допомоги для ЗСУ у формі спорядження

¹⁷ FACT SHEET: U.S. Support for Ukraine, September 18, 2014 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/09/18/fact-sheet-us-support-ukraine>

¹⁸ Ukraine to get \$53 million in 'non-lethal' aid from the United States — https://www.washingtonpost.com/politics/ukraine-to-get-53-million-in-non-lethal-aid-from-the-united-states/2014/09/18/c2c19c28-3f4b-11e4-b0ea-8141703bbf6f_story.html?utm_term=.6627789709a2

¹⁹ Exclusive: U.S. increasing non-lethal military aid to Ukraine — <http://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-usa-exclusive-idUSKCN0J426U20141120>

²⁰ Canada sending military supplies to Ukraine for border security — <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-sending-military-equipment-to-ukraine-for-border-security/article19952287/>

²¹ Посол Канади Роман Ващук: В багатьох країнах уряду дають 100 днів, в Україні вистачило 100 секунд — <http://glavcom.ua/interviews/127643-posol-kanadi-roman-vashchuk-v-bagatoh-krajinah-urjadu-dajut-100-dniv-v-ukrajini-vistachilo-100-sekund.html>

²² Армія України отримала допомоги від Польщі на 3,5 млн євро — <http://tyzhden.ua/News/126281>

²³ Українські військові отримали зимове обмундирування від Австралії — <http://www.eurointegration.com.ua/news/2015/01/20/7029841/>

²⁴ Іспанія в якості військової допомоги передала Україні партію бронезилетів і шоломів — <http://wartime.org.ua/13107-spanya-v-yakost-vyskovoyi-dopomogi-peredala-ukrayin-partyu-bronezhiletv-sholomv.html>

і обмундирування (усього 3 тони), а також аптечок для МОЗ і ДПСУ. Окремо передавалися електрогенератори²⁵. Загальна вартість цієї допомоги за визначений період склала 100 тисяч євро. Також у січні 2015 року Словаччиною було надано 2 пакети допомоги (37 тон), в тому числі палатки і індивідуальні системи захисту²⁶. У жовтні 2014 року уряд Великої Британії вирішив надати Україні перший масштабний пакет допомоги для посилення обороноздатності. Загальна сума пакету допомоги склала 840,3 тисяч фунтів. Мова йшла про 1 тисячу бронежилетів і шоломів, 80 комплектів обладнання для швидкої допомоги, 500 комплектів зимового одягу для військових, 500 теплих панчо²⁷. Передачу цього пакету допомоги від Великої Британії було здійснено у грудні 2014 року²⁸.

Так само наприкінці листопада 2014 року Канада надала 30 тисяч курток, 30 тисяч пар штанів і 70 тисяч пар черевиків²⁹. Це дозволило повністю одягнути в форму бійців 4 хвили мобілізації³⁰. Окрім того було повідомлено про готовність надіслати 22 комплекти радіостанцій Harris, 238 пар окулярів нічного бачення PVS-7, 1134 аптечки, рухому структуру польового шпиталю. Також йшлося про обладнання для знешкодження вибухових пристроїв. Загальна вартість цього пакету допомоги від уряду Канади нараховувала 11 млн. доларів.

До того ж уряд Канади у грудні 2014 року надав доступ для України до даних супутника RADARSAT-2 після відповідного звернення із боку уряду України щодо отримання даних про переміщення сил противника без використання даних для ведення вогню по ним³¹. Однак у травні 2016 року Україна припинила отримувати дані цього супутника³². Канадські ЗМІ називали основною причиною відмови від такої практики складний бюрократичний процес у Оттаві, що сповільнювало передачу необхідних даних³³. Тим самим відкритим є питання на скільки доступ до даних супутника RADARSAT-2 був корисним для України через швидкість зміни ситуації на лінії зіткнення.

Ці приклади чітко підтверджують тенденцію, яка склалася щодо надання міжнародної допомоги Україні — **часто саме США виступали тригером такої допомоги, а також по суті визначали межі і природу відповідної допомоги.**

²⁵ Словаччина надає Україні гуманітарну допомогу — http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=247608778&cat_id=248446171

²⁶ Словацький гуманітарний вантаж для українських військових перетнув кордон на Закарпатті за спрощеною процедурою — <http://zakarpattya.net.ua/News/135056-Slovatskyi-humanitarnyi-vantazh-dlia-ukrainskykh-viiskovykh-peretnuv-kordon-na-Zakarpatti-za-sproshchenoiu-protseduroi>

²⁷ UK Military Assistance to Ukraine — Parliament — <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07135/SN07135.pdf>

²⁸ Великобританія надіслала гуманітарну допомогу українській армії — http://zaxid.net/news/showNews.do?velikobritaniya_nadislala_gumanitarnu_dopomogu_ukrayinskiy_armiyi&objectId=1334210

²⁹ Ukraine getting \$11M more in non-lethal support from Canada — <http://www.cbc.ca/news/politics/ukraine-getting-11m-more-in-non-lethal-support-from-canada-1.2850864>

³⁰ Роман Ващук: «Канада зуміла відстояти свій інформаційний простір» — <http://forbes.net.ua/ua/nation/1391999-roman-vashchuk-kanada-zumila-vidstoyati-svij-informacijnij-prostir>

³¹ Canada to give satellite imagery to Ukrainian military — <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-to-give-satellite-imagery-to-ukrainian-military/article22978830/>

³² Нові відносини Канади з Україною: один крок уперед, два кроки — назад — <https://day.kyiv.ua/uk/article/svitovi-diskusiyi-novi-vidnosiny-kanady-z-ukrayinoju>

³³ Red tape forces Canada to stop providing Ukraine's military with satellite imagery of Russian forces — <http://news.nationalpost.com/news/canada/red-tape-forces-canada-to-stop-providing-ukraines-military-with-satellite-imagery-of-russian-forces>

У листопаді 2014 року Україна почала отримувати техніку від США у рамках оголошеного у вересні пакету допомоги. 21 листопада було доставлено перші три радіолокаційні системи контрмінометної боротьби AN/TPQ-48A із загальної кількості в 20 обіцяних радарів. Окремо в листопаді 2014 року група із 12 американських спеціалістів завершила перебування в Україні для оцінки потреб у медичній сфері і тренувань³⁴. Із середини грудня 2014 року було розпочато заплановані тренування ЗСУ щодо використання цих радіолокаційних систем³⁵. Загалом же до кінця 2014 року США за їх власними підрахунками передали Україні спорядження і техніки на 118 млн. доларів для посилення обороноздатності³⁶. Окремо слід згадати про те, що 30 січня 2015 року США передали Україні 5 надувних човнів виробництва компанії Willard Sea Force 730 і Sea Force 11M³⁷. Потреби ВМС України обраховуються десятками цих човнів. При цьому їх передача не вирішує більш нагальної проблеми щодо нарощення кількості надводних кораблів після втрати більшої частини кораблів ВМС у процесі окупації Криму.

Однак цікавим є те, яким чином розподілялася допомога США між різними відомствами в Україні в той період. ЗСУ отримали допомоги на 52 млн. доларів, Національна гвардія — на 19 млн., а ДПСУ — на 47 млн.³⁸ Тим самим це показує, що **одним із пріоритетів США і далі було гарантування безпеки українських кордонів**. Однак ця проблематика була найбільш гострою у квітні-травні 2014 року на початкових етапах російської агресії, в той час як протягом літа українсько-російських конфлікт переріс у повномасштабні бойові дії із застосуванням важкої техніки. В цьому **прослідковується певна бюрократична інерція щодо зміни пріоритетів надання допомоги на фоні зміни динаміки конфлікту**³⁹.

На фоні ескалації протистояння у січні-лютому 2015 року проблема отримання зовнішньої допомоги проходить чергову еволюцію. Перш за все у боях за Дебальцеве ЗСУ активно застосовували отримані від США контрмінометні РЛС AN/TPQ-48A. Це фіксує гостру потребу ЗСУ в сучасній техніці, оскільки від постачання до початку використання пройшло менше двох місяців. 2 таких радари використовувалися бригадною артгрупою 128 гірсько-піхотної бригади. Один радар було виведено із ладу, але його частини було захоплено російськими бойовиками на складі⁴⁰. ЗСУ не втратила повністю функціонуючого радара, хоча російська пропаганда намагалася довести протилежне. При цьому **можливість отримання Росією сучасної американської техніки була і залишається одним із аргументів противників надання Україні летального оборонного озброєння**. За оцінками українських експертів ефективність застосування РЛС AN/TPQ-48A була високою. Однак контрмінометні радари не є ефективними проти реактивних систем залпового вогню (РСЗВ) і артилерії великого калібру, засто-

34 Поставка Украине РЛС LCMR и вопрос о поставках "боевого" вооружения — <http://bmpd.livejournal.com/1067375.html>

35 U.S. Delivers Radar Systems to Ukraine — <https://www.defense.gov/News/Article/Article/603700>

36 FACT SHEET: U.S. Assistance to Ukraine, November 21, 2014 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2014/11/21/fact-sheet-us-assistance-ukraine>

37 США передали ВСУ 5 швидкісних надувних човнів, — Генштаб Повний текст читайте тут: <https://www.rbc.ua/ukr/news/ssha-pe-redali-vsu-5-skorostnyh-naduvnyh-lodok---genshtab-30012015102300>

38 Security and Threat Reduction Assistance to Ukraine Total approved to date: \$118M — <https://data.bloomberglp.com/assets/sites/2/Rogin-Ukraine-12.pdf>

39 RUSSIAN HYBRID WARFARE AND OTHER DARK ARTS — <https://warontherocks.com/2016/03/russian-hybrid-warfare-and-other-dark-arts/>

40 Юрий Бутусов "Про судьбу американских радаров AN-TPQ-48 под Дебальцево" <https://www.facebook.com/butusov.yuriy/posts/940681365972160>

сування яких призводило до найбільших жертв⁴¹. Тим самим Україні необхідними були радари AN/TPQ-36 і AN/TPQ-37 Firefinder для протидії РСЗВ і великокаліберній артилерії.

У процесі експертних дискусій, як США і їх союзники можуть посилити безпосередню обороноздатність України на фоні чергової ескалації боїв на Сході України, у лютому 2015 року з'явилося відразу декілька цікавих пропозицій. Так низкою американських аналітичних центрів було підготовлено доповідь «Preserving Ukraine's Independence, Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do»⁴². Автори наголошували на тому, що Україні треба надати РЛС для виявлення артилерійських систем і РСЗВ із радіусом дії в 30-40 км, оскільки 70% усіх жертв у конфлікті є наслідком застосування цих систем. Окрім того у цій доповіді мова йшла про надання Україні засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) для протидії розвідницьким БПЛА противника. **Такий крок пояснювався тим, що РФ активно застосовувала у конфлікті на сході РСЗВ/далекобійну артилерію разом із БПЛА, що і дозволило завдати значний рівень втрат. Така тактика зрештою стала предметом особливої уваги і занепокоєння серед американців і європейців⁴³. Йшлося також про надання Україні розвідницьких БПЛА великого радіусу дії. Тим самим українська сторона могла б одночасно ефективно протидіяти ворожому поєднанню РСЗВ/далекобійної артилерії через застосування РЛС контрбатареїного типу і засобів РЕБ, і одночасно застосовувати російську тактику проти них.** Це в свою чергу посилює б ефект стримування на лінії розмежування навіть без надання летального оборонного озброєння⁴⁴. Окремо у доповіді йшлося про надання необхідної кількості броньованих НММВВ для потреб ЗСУ і Національної гвардії.

Слід відзначити, що в доповіді «Preserving Ukraine's Independence, Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do» наголошувалось на необхідності надання Україні летального оборонного озброєння, передусім ПТРК Javelin. Саме це питання стало основним предметом уваги і обговорення у Білому Домі на початку лютого 2015 року⁴⁵. Однак на ефективність від передачі Україні летального оборонного озброєння скептично дивився як сам тодішній Президент США, так і американські союзники в Європі, в першу чергу ФРН і Франція, як показали переговори початку лютого 2015 року між Бараком Обамою і Ангелою Меркель^{46,47}. Як наслідок, було вирішено по суті відмовитися від постачання летального оборонного озброєння Україні.

41 Американські радари не підвищують боєздатність сил АТО — експерт — <http://news.liga.net/ua/news/politics/4185476-amerikansk-radari-ne-p-dvishchat-bo-zdatn-st-sil-ato-ekspert.htm>

42 Preserving Ukraine's Independence, Resisting Russian Aggression: What the United States and NATO Must Do — https://www.thechicago.org/sites/default/files/UkraineReport_February2015_FINAL.pdf

43 Russia's superior new weapons — https://www.washingtonpost.com/opinions/global-opinions/russias-superior-new-weapons/2016/08/05/e86334ec-08c5-11e6-bdcb-0133da18418d_story.html

44 How US Technology Could Help Ukraine Without 'Arming' It — <http://www.defenseone.com/technology/2015/02/how-us-technology-could-help-ukraine-without-arming-it/104931/?oref=d-channelriver>

45 U.S. Considers Supplying Arms to Ukraine Forces, Officials Say — <https://www.nytimes.com/2015/02/02/world/us-taking-a-fresh-look-at-arming-kiev-forces.html>

46 Витяги про Україну з виступів президента Обами і канцлера Меркель на спільній прес-конференції — <https://ua.usembassy.gov/uk/excerpts-ukraine-remarks-president-obama-chancellor-merkel-joint-press-conference-uk/>

47 Летальне озброєння США для України: механізми і наслідки — <http://iwp.org.ua/ukr/public/1890.html>

Іншою цікавою пропозицією був план, який в середині лютого 2015 року запропонував командуванню НАТО в Європі і представникам Державного департаменту США уже згаданий військовий теоретик Філіпп Кербер⁴⁸. **Із одного боку він виступив із ідеєю продажу Пакистаном Україні 500 пускових установок ПТРК Tow-II і 8 тисяч ракет до них для попередження розростання російської агресії на Сході України. З іншого боку, Філіп Кербер запропонував, щоб країни Центральної і Східної Європи(ЦСЄ) передали Україні свої запаси радянської техніки і запаси до них. Так Польща могла б передати танки Т-72, гаубиці Д-30 калібром 122 мм разом із боєзапасами до обидвох систем озброєння. У свою чергу США мали б компенсувати країнам ЦСЄ постачання озброєння в Україну передачею власного сучасного американського озброєння.** Тим самим формально США не передавали б Україні необхідні системи, однак фактично сприяли б посиленню обороноздатності. При цьому наявність політичної волі у Білому Домі було головним чинником успішності запропонованих планів як у випадку із Пакистаном так і Польщею разом із іншими країнами ЦСЄ. Однак Білий Дім по суті вирішив не реалізувати пропозиції, запропоновані Філіппом Кербером.

Однак значний тиск із боку частини американської експертної спільноти і Конгресу щодо необхідності посилити обороноздатність України, а також постійні звернення із боку Києва мали позитивний наслідок щодо отримання нового пакету допомоги із боку США⁴⁹. 11 березня 2015 року була оприлюднена заява про те, що США нададуть іще додатково на 75 млн. доларів допомоги Україні у сфері оборони, що фінансуватиметься у рамках European Reassurance Initiative. Новий пакет допомоги включав нові контрбатареїні радары, БПЛА, радіостанції, аптечки першої медичної допомоги і карети швидкої допомоги. Також йшлося про передачу Україні 30 броньованих Humvee і 200 неброньованих⁵⁰. Окремо 18 березня 2015 року відбулася телефонна розмова Порошенка і Байдена. Під час переговорів, зокрема, обговорювався початок багатонаціональних тренувань Національної Гвардії України за участю представників Національної гвардії США⁵¹. Так, із початком навчань Fearless Guardian у квітні 2015 року США мали передати Україні 705 комплектів обмундирування, 85 приладів нічного бачення і 200 радіосистем⁵². До програми тренувань у рамках Спільної багатонаціональної тренувальної групи — Україна (JMTG-U) ввійшли також Польща, Литва, Естонія, а також Велика Британія і Канада.

Домовленість про початок тренувань бійців Національної гвардії між США і Україною також стала можливістю ще для низки країн розширити масштаби своєї допомоги. Цим знову повторювалася тенденція попереднього року, коли саме розширення масштабів і природи американської допомоги було стимулом для союзників США збільшувати власну допомогу Україні. Так у лютому 2015 року стало відомо про плани Великої Британії почати

⁴⁸ Network Close To NATO Military Leader Fueled Ukraine Conflict — <http://www.spiegel.de/international/world/breedlove-network-sought-weapons-deliveries-for-ukraine-a-1104837.html>

⁴⁹ US To Ramp Up Military Equipment for Ukraine But Still No 'Lethal' Arms — <http://www.defenseone.com/news/2015/03/united-states-sending-military-equipment-ukraine-lethal-arms/107256/?oref=d-channelriver>

⁵⁰ US sending \$75 million, Humvees, non-lethal aid to Ukraine — <http://edition.cnn.com/2015/03/11/politics/ukraine-us-sends-money-humvees-non-lethal-aid/>

⁵¹ Повідомлення про телефонну розмову віце-президента Байдена з президентом України Порошенком — <https://ua.usembassy.gov/uk/readout-vice-presidents-call-ukrainian-president-petro-poroshenko-uk-6/>

⁵² Військові США передадуть ЗСУ 705 бронежилетів, 85 приладів нічного бачення та 200 радіосистем — <https://www.unian.ua/politics/1069647-viyskovi-ssha-peredadut-zsu-705-bronejiletiv-85-priladiv-nichnogo-bachennya-ta-200-radiosistem.html>

тренування українських бійців⁵³. У тренуваннях мали бути задіяні 75 британських військових, а у листопаді 2015 року кількість тренерів було вирішено збільшити до 100 військовослужбовців. Вартість тренувань становила 9,4 млн. фунтів стерлінгів. Метою навчань було провести тренування 1 тисячі бійців — це завдання було виконано на серпень 2015 року⁵⁴.

Окрім того, окремо Велика Британія також вирішила надати у березні 2015 року другий пакет допомоги Україні. Мова йшла про 2 тисячі шоломів марки 6, 150 шоломів із приладами нічного бачення, 200 GPS навігаторів, 220 захищених ноутбуків, 1000 аптечок першої медичної допомоги. Вартість цього пакету допомоги становила 850 млн. фунтів⁵⁵. Так само уряд Канади 14 квітня 2015 року заявив про започаткування програми тренування українських підрозділів (усього 200 осіб до 31 березня 2017 року) під назвою UNIFIER. Тренування мали здійснюватися як на Яворівському полігоні, так і в Центрі розмінування МОУ в Кам'янці-Подільському⁵⁶. Усього вартість цієї програми становила 32 млн. доларів⁵⁷. У рамках реалізації програми щодо підготовки українських саперів у листопаді 2015 року Канада передала Україні прилади і обладнання для розмінування вартістю в 2,5 млн. доларів, а також почала проводити сертифікацію підготовлених спеціалістів^{58,59}.

25 березня 2015 року Україна отримала перші 10 броньованих автомобілів типу HMMWV, які були передані 95 бригаді аеромобільній бригаді і Службі безпеки України⁶⁰. Усього ж до кінця березня 2015 року було передано усю партію із 30 броньованих HMMWV. Таке швидке постачання Україні броньованих автомобілів різко контрастувало із тим, що від рішення до постачання техніки і обладнання проходило зазвичай декілька місяців. 18 липня 2015 року до Одеси прибула основна партія із 100 HMMWV, які було розподілено між підрозділами ЗСУ, СБУ і ДПСУ^{61,62}. Тим самим загальна кількість отриманих броньованих автомобілів склала 130 одиниць. Але це різко контрастує із цифрою у 1312 одиниць броньованих автомобілів HMMWV, які Україна просила у США для озброєння 4 бригад. Окрім того, як стало відомо у грудні 2015 року, подеколи машини, які передавали США не мали відповідного бронювання чи у них були проблеми із шинами, через те,

53 Ukraine army to be trained by UK troops — Cameron, — <http://www.bbc.com/news/world-europe-31610026>

54 Michael Fallon warns Ukraine war remains 'red hot' as he pledges more British military help — <http://www.telegraph.co.uk/news/uk-news/defence/1179563/Michael-Fallon-warns-Ukraine-war-remains-red-hot-as-he-pledges-more-British-military-help.html>

55 Britain sends Ukraine military aid worth £850,000 after Kiev asks for help with basic equipment — <http://www.dailymail.co.uk/news/article-2982778/Further-non-lethal-help-Ukraine.html#ixzz4d0HsLrpJ>

56 Embassy of Canada in Ukraine "Прем'єр-міністр Канади оголосив про нову підтримку військових України Оттава, Онтаріо — 14 квітня 2015 року" — <https://www.facebook.com/CanadaInUkraine/posts/446998298788366>

57 Canada to send 200 troops to Ukraine as early as June for training mission — <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-preparing-to-join-us-and-britain-in-training-ukrainian-troops/article23920936/>

58 ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ВІД КАНАДИ: УКРАЇНЬКА АРМІЯ ОТРИМАЛА РАДІОКЕРОВАНІ РОБОТИ І КОСТЮМИ ДЛЯ САПЕРІВ — <http://www.5.ua/ato-na-shodi/viiskova-dopomoha-vid-kanady-armiya-otrymala-radiokеровани-roboty-i-kostiumy-dlia-saperiv-99820.html>

59 Канадські військові інструктори сертифікували ще 7 українських сержантів-саперів — <http://www.mil.gov.ua/news/2017/02/24/kanadski-vijskovi-instruktori-sertifikovali-shhe-7-ukrainskih-serzhantiv-saperiv/?attempt=1>

60 President welcomed the first U.S. Air Force plane with American armored vehicles — <http://www.mil.gov.ua/en/news/2015/03/25/president-welcomed-the-first-u-s-air-force-plane-with-american-armored-vehicles/>

61 Багатоцільовий автомобіль HMMWV: служба в ЗСУ — <http://www.ukrmilitary.com/2015/04/hmmwv.html>

62 Pyatt: Ukraine receives second batch of US Humvee armored vehicles — <https://www.unian.info/politics/1102294-pyatt-ukraine-receives-second-batch-of-us-humvee-armored-vehicles.html>

що НММВВ довго зберігалися на складах⁶³. Опосередковано на наявність проблем, не зважаючи на заперечення Генерального Штабу України, вказувало те, що на 15 грудня 2015 року було здійснено постачання 158 комплектів шин для броневих автомобілів НММВВ.

Протягом літа 2015 року основні дебати в США розгорнулися щодо того, які саме РЛС для боротьби із російськими РСЗВ і далекобійною артилерією США можуть передати Україні. У липні стало відомо про те, що розглядається можливість передачі систем AN/TPQ-36 і AN/TPQ-37⁶⁴. Саме можливість постачання в Україну систем AN/TPQ-37 розглядалася російськими експертами як загроза для ефективної роботи РСЗВ типу «Град», оскільки ця американська РЛС має радіус дії до 50 км, який повністю покриває радіус дії РСЗВ «Град»⁶⁵. Однак до кінця літа адміністрація Барака Обами так і не прийняла остаточного рішення, які саме системи передавати Україні. Okремо від цього слід також згадати, що 18 серпня 2015 року Україна отримала від США військово-польовий госпіталь на суму в 7,6 млн. доларів EMEDS (Експедиційна система медичної підтримки), який може надати допомогу 3 тисячам військових⁶⁶.

Нарешті 29 вересня 2015 року Президент США Барак Обама підписав указ про постачання Україні контрбатареїних радарів AN/TPQ-36. Дальність виявлення пуску РСЗВ — 24 км, а артилерії — 18 км. Із цією метою було виділено додатково 20 млн. доларів на військову допомогу. **Однак, як стало відомо пізніше, навіть ті системи, які США вирішили передати Україні, за повідомленнями WSJ, було модифіковано таким чином, що українська сторона не могла своїм використанням цих систем привести до ескалації конфлікту із РФ. Тим самим США і далі продовжували притримуватися лінії щодо максимального попередження можливої ескалації на лінії зіткнення.** Усього було вирішено передати 6 надлишкових одиниць радарів на складах у Пенсільванії⁶⁷. Okрім того, США прийняли рішення із грудня 2015 року провести навчання українських військових на Яворівському полігоні для максимального унеможливлення знищення цих радарів чи потрапляння у руки проросійських сил. Як наслідок, уже 14 листопада 2015 року Україні було передано перші 2 РЛС контрбатареїного типу⁶⁸.

Паралельно із цим в листопаді 2015 року уряд Великої Британії заявив про наміри надати Україні третій пакет допомоги на 971 тисячу фунтів стерлінгів для закупівлі 170 великих наметів, 170 нагрівних елементів, 600 комплектів теплої одягу⁶⁹. Також у січні 2016 року уряд Великої Британії заявив про плани надати аптечки першої медичної допомоги на 500 тисяч фунтів

⁶³ On Ukraine's front lines, U.S.-supplied equipment is falling apart — https://www.washingtonpost.com/news/checkpoint/wp/2015/11/30/on-ukraines-frontlines-u-s-supplied-equipment-is-falling-apart/?utm_term=.57352ed74fcc

⁶⁴ Pentagon Prepares to Send Better Radar to Ukraine — <https://www.wsj.com/articles/pentagon-prepares-to-send-better-radar-to-ukraine-1437596928>

⁶⁵ Американские РЛС пригодятся и ополчению Новороссии — <https://vz.ru/society/2015/7/23/757560.html>

⁶⁶ Міністерство закордонних справ України / MFA of Ukraine "США передали Україні військово-польовий госпіталь вартістю 7,6 мільйонів доларів 18 серпня 2015 року" — https://www.facebook.com/UkraineMFA/posts/875892482464673?comment_id=875917265795528&offset=0&total_comments=3&comment_tracking=%7B%22tn%3A%22%7D

⁶⁷ U.S. to Ship Modified Radar Systems to Ukraine — <https://www.wsj.com/articles/u-s-to-ship-modified-radar-systems-to-ukraine-1445451958>

⁶⁸ US delivers two Q-36 Counter Battery Radar Systems to Ukraine — <https://www.army.mil/article/158630>

⁶⁹ Ukraine crisis: UK to send tents and winter clothing — <http://www.bbc.com/news/uk-34870246>

(3,5 тисяч)⁷⁰. Такі масштаби допомоги із боку Великої Британії і спільні тренування зробили можливим підписання 17 березня 2016 року меморандуму щодо співробітництва у військовій сфері⁷¹. Тим самим співробітництвом між двома країнами у військовій сфері було надано стало-го характеру. При тому, що Велика Британія задекларувала готовність продовжувати програму тренувань щонайменше до кінця 2018 року⁷².

У січні 2016 року США передали Україні обладнання зв'язку і медичне обладнання на суму в 23 млн. доларів. Це обладнання було частиною пакету допомоги, про яку було оголошено в березні 2015 року на 75 млн. доларів. При цьому обладнання почали використовувати на полігонах у Львові і Хмельницькому⁷³. Також 16 лютого 2016 року піротехнікам ДСНС було передано 20 комплектів спорядження для розмінування⁷⁴.

У березні 2016 року Україна і Туреччина підписали міжурядову угоду на постачання обмундирування, в тому числі і штурмових бронезилетів, для України на 809,7 тисяч доларів. Окремо до цього Туреччиною було передано палатковий госпіталь⁷⁵. **В грудні 2016 року було підписано угоду між Україною і Туреччиною про надання протягом 5 років щорічно по 3 млн. доларів на закупівлю турецької військової продукції⁷⁶. Цей тип договору є унікальним у практиці взаємодії України із іноземними партнерами і може слугувати моделлю для взаємодії.**

2 липня 2016 року Україна отримала від США 14 контрбатареїних систем. Із них 10 — це AN/TPQ-48 і 4 це AN/TPQ-36. Партія цих систем була відразу направлена в зону АТО⁷⁷. Після цього 27 липня 2016 року Україна отримала розвідницькі БПЛА RQ-11B Raven від США. Усього було передано 24 авіаційні системи із 72 БПЛА на суму в 12 млн. доларів⁷⁸. Дальність дії цих БПЛА 10 км. У повідомленні МОУ було наголошено на тому, що отримані американські БПЛА є надсучасними⁷⁹. Цікаво те, що для протидії цим американським БПЛА РФ відразу розгорнула системи РЕБ «Шиповник-Аеро»⁸⁰. Однак як стало відомо у грудні 2016 року цей тип БПЛА не

⁷⁰ Defence Secretary announces more support to Ukraine Armed Forces — <https://www.gov.uk/government/news/defence-secretary-announces-more-support-to-ukraine-armed-forces>

⁷¹ МЕМОРАНДУМ про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України і Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії щодо співробітництва у сфері оборони — http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/826_038

⁷² Britain extends training of Ukrainian Armed Forces — <https://www.gov.uk/government/news/britain-extends-training-of-ukrainian-armed-forces>

⁷³ США передали Україні засоби військового зв'язку та медобладнання на \$23 млн. — <http://tyzhden.ua/News/156192>

⁷⁴ Піротехніки ДСНС України отримали сучасне обладнання від Штабу командування Збройних Сил США в Європі — http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248834155

⁷⁵ Туреччина надасть Україні військову допомогу більш ніж на 800 тисяч доларів — http://dt.ua/UKRAINE/turechchina-nadast-ukrayini-viyskovu-dopomogu-bilsh-nizh-na-800-tisyach-dolariv-201528_.html

⁷⁶ Туреччина буде протягом 5 років виділяти Україні по 3 млн дол. на закупівлю турецьких військових товарів для ЗСУ — http://ua.censor.net.ua/news/421749/turechchyna_bude_prottyagom_5_rokiv_vydilyaty_ukrayini_po_3 mln_dol_na_zakupivlyu_turetskyh_viyiskovyh

⁷⁷ Security enterprise builds partner nation's defenses — https://www.army.mil/article/171837/security_enterprise_builds_partner_nations_defenses

⁷⁸ US delivers Raven UAVs to Ukraine — <http://www.janes.com/article/62628/us-delivers-raven-uavs-to-ukraine>

⁷⁹ Генеральний штаб ЗСУ / General Staff of the Armed Forces of Ukraine "Україна отримала партію БПЛА від США" — <https://www.facebook.com/GeneralStaff.ua/posts/629475067221754:0>

⁸⁰ У центрі Донецька бойовики розгорнули комплекс "Шиповник-Аеро" для боротьби з БПЛА — ГУР МО — <http://tyzhden.ua/News/170255>

підходить для ведення бойових дій в ситуації активного використання систем РЕБ противником⁸¹.

Окрім того, в серпні 2016 року Україна отримує від США перші прибори нічного бачення AN/PVS-14 кількістю 1084 одиниці із загальної обіцяної партії в 2,5 тисяч. Також 27 серпня 2016 року армія США передала ЗСУ перші 5 карет швидкої допомоги Burtel B4731 на базі броньованого автомобіля HMMWV із загальної обіцяної партії в 40 одиниць⁸². **Усього ж протягом 2014-2016 років США виділили Україні на посилення обороноздатності 600 млн. доларів.** В тому числі на цю суму надано до 3 тисяч захищених систем зв'язку, 130 Humvee, 100 броньованих позашляховиків для ДПСУ, і тисячі аптечок першої медичної допомоги⁸³. Окремо на 2016 рік допомога США склала 335 млн. доларів. Вона в тому числі включала в себе тренування 350 бійцями армії США 5 батальйонів звичайних збройних сил України і 1 батальйону Сил спеціальних операцій⁸⁴.

Разом із цим у липні 2016 року під час візиту до України Прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо заявив про те, що на цей момент допомога Канади буде зосереджуватися на тренуванні бійців ЗСУ, оскільки ці тренування виявилися дуже ефективними⁸⁵. В свою чергу Петро Порошенко особисто просив продовжити місію тренування і після 31 березня 2017 року. Однак керівник уряду Канади на той час не дав остаточної ствердної відповіді. 22 лютого 2017 року стало відомо про те, що Канада працює над ширшим планом допомоги Україні щодо протидії агресії РФ⁸⁶. 6 березня 2017 року керівництво Міністерства оборони і МЗС Канади повідомило про пролонгацію програми тренування українських підрозділів іще на два роки⁸⁷. Окрім того 3 квітня 2017 року оборонні відомства України і Канади підписали домовленість про співпрацю, яка закріплювала результати співпраці між двома сторонами в оборонній сфері⁸⁸. При цьому деталі цієї угоди на сьогодні залишаються невідомими. Однак сама угода фіксує те, що Україна і ключові міжнародні партнери починають процес інституціоналізації взаємодії у сфері оборони і безпеки.

81 Exclusive: U.S.-supplied drones disappoint Ukraine at the front lines — <http://www.reuters.com/article/us-usa-ukraine-drones-exclusive-idUSKBN14A26D>

82 Ukrainian Army receives the first batch of M1152 HMMWV Ambulance from USA — <http://defence-blog.com/army/ukrainian-army-receives-the-first-batch-of-m1152-hmmwv-ambulance-from-usa.html>

83 Testimony of Victoria Nuland, Assistant Secretary, Bureau of European and Eurasian Affairs Senate Foreign Relations Committee Hearing: "Russian Violations of Borders, Treaties, and Human Rights" June 7, 2016 — http://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/060716_Nuland_Testimony.pdf

84 FACT SHEET: U.S. and NATO Efforts in Support of NATO Partners, including Georgia, Ukraine, and Moldova, July 09, 2016 — <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/07/09/fact-sheet-us-and-nato-efforts-support-nato-partners-including-georgia>

85 Трюдо про військову допомогу Україні: Поки зосереджені на навчальній місії, але будемо спостерігати далі — <http://ua.112.ua/suspilstvo/triudo-pro-viyskovu-dopomohu-ukraini-poky-zoseredzheni-na-navchalnii-misii-ale-budemo-sposterihaty-dali-324122.html>

86 Канада розробляє план потужної військової допомоги Україні — http://zik.ua/news/2017/02/22/kanada_rozroblyaie_plan_potuzhnoi_viyskovyy_dopomogy_ukraini_1048781

87 Canada set to renew Ukraine military training mission amid Trump fears — <http://www.theglobeandmail.com/news/politics/canada-set-to-renew-ukraine-military-training-mission-amid-fears-over-trump/article34089127/>

88 Canadian troops to stay on in Ukraine — <http://www.rcinet.ca/en/2017/03/06/canadian-troops-to-stay-on-in-ukraine/>

89 Україна і Канада підписали домовленість про оборонну співпрацю — <http://www.euointegration.com.ua/news/2017/04/3/7064025/>

Тим самим протягом 2016 року США майже повністю виконали свої зобов'язання, які були дані у 2014-2015 роках щодо надання відповідної технічної допомоги. **На фоні ж обрання новим Президентом США Дональда Трампа головним пріоритетом стало збереження нинішнього рівня підтримки як такої. При цьому у взаємодії із США акценти починають переноситися американською стороною усе більше у бік допомоги Україні у реформуванні сектору безпеки як такого і зменшення наголосу на передачі обладнання. Саме реформи ВПК і розбудова загального потенціалу українських військових формувань розглядаються США як основа для успішної протидії російській агресії.** Заступник Міністра оборони США Роберт Ворк зробив наголос саме на такому баченні перспектив взаємодії із Україною під час зустрічі із керівником МЗС України Павлом Клімкіним 15 лютого 2017 року⁹⁰.

В той же час такі великі донори як Канада чи Велика Британія, як показав 2016 рік, основний наголос в допомозі Україні починають робити на тренуваннях і зменшують масштаби допомоги технікою і обладнанням, як це було у 2014-2015 роках. **Не в останню чергу це пов'язано із тим, що надання матеріально-технічної допомоги визначалося як пріоритет в короткостроковій перспективі, поки промисловість України зможе почати задовольняти потреби як в нелетальному, так і летальному озброєнні.** Представники США також наголошують на тому факті, що Україна має власний ВПК, який може задовольнити потреби армії в тому числі і в сучасних ПТРК⁹¹. Частково дана концепція має виправдання, адже Україна почала виробляти власні ПТРК із високими техніко-тактичними характеристиками, такі як «Ступна-П». Так у 2015 році в Україні було створено 30 пускових установок цього ПТРК і 507 ракет⁹².

Однак із іншого боку цікавим унікальним випадком є передача Литовською республікою Україні 150 тон боєприпасів на початку вересня 2016 року⁹³. В основному мова йшла про передачу набоїв для автоматів АК-47. Цей крок мав не лише символічне значення на фоні того, що Україна має проблеми із забезпеченням патронів через втрату Луганського патронного заводу⁹⁴. Така передача набоїв чітко вписувалась в рамки плану щодо передачі Україні радянської техніки і боєзарядів із країн ЦСЄ у обмін на постачання відповідної американської техніки.

⁹⁰ Readout of Deputy Secretary of Defense Bob Work's Meeting with Ukrainian Minister of Foreign Affairs Pavlo Klimkin — <https://www.defense.gov/News/News-Releases/News-Release-View/Article/1085214/readout-of-deputy-secretary-of-defense-bob-works-meeting-with-ukrainian-ministe>

⁹¹ Пайєтт про корупцію, «Джевеліни» і українські «скелети» у Вашингтоні — <http://www.radiosvoboda.org/a/27931885.html>

⁹² Military Balance 2017, page 198

⁹³ Lithuania says it supplies ammunition to Ukraine for first time in two years — <http://www.reuters.com/article/us-lithuania-ukraine-idUSKCN1190F3>

⁹⁴ Боєприпасний голод ЗСУ: радянські запаси вичерпуються, а українських немає — <http://www.radiosvoboda.org/a/28406147.html>

⁹⁵ Аудит зовнішньої політики Україна-Литва, ст. 30 — <http://iwp.org.ua/ukr/public/2210.html>

Висновки

Отримання допомоги від міжнародних партнерів і на сьогодні розглядається Україною як одна із головних передумов ефективної протидії російській агресії. Тому вкрай важливою є оцінка наданої підтримки в останні три роки: такий «аудит» дозволить зрозуміти, яка допомога виявилася справді ефективною, яка допомога може ще виявитися корисною, а яка підтримка була марнуванням ресурсів.

На початковому етапі конфлікту будь-які, навіть мінімальні постачання для армії мали велике значення, адже у 2014 році у Збройних силах бракувало базових речей — наприклад, обмундирування і систем захисту⁹⁶. Утім, слід визнати, що саме наявність власного ВПК разом зі старими радянськими запасами були основним чинником, який дозволив Україні чинити опір російській агресії. У той час як міжнародна підтримка дозволила максимально мінімізувати жертви, однак не стала визначальним фактором ефективності цього опору.

Звісно, не можна заперечувати, що надання міжнародної підтримки якісно вплинуло на посилення обороноздатності України у низці сфер. Так, важливе значення мала передача США і Канадою радіостанцій Harris Multiband Handheld Radios для забезпечення зв'язку на тактичному рівні. Адже **захищеність зв'язку є однією із успішних передумов ведення ефективних бойових дій**. Фактично наявність систем Harris Falcon II дозволила ЗСУ зменшити уразливість від засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) противника і перехоплень, що було слабким місцем старих радянських систем зв'язку⁹⁷. Понад те, початок масштабного використання систем Harris Falcon II, які були надані міжнародними партнерами на безоплатній основі, зробила саме цю радіостанцію найбільш прийнятною для закупівель, незважаючи на неоднозначне сприйняття в Україні^{98,99}. У серпні 2015 року стало відомо про намір Міністерства оборони України закупити ці системи на суму в 4 млрд. гривень (170 млн. доларів)¹⁰⁰. Таким чином у процесі передачі Україні цих систем відбулося не лише якісне оновлення систем зв'язку, але і виникла можливість налагодити взаємовигідне співробітництво із міжнародними партнерами.

Іншою важливою сферою, де надання міжнародної допомоги мало якісний вплив, стало поліпшення системи тактичної медицини. Оскільки саме від якісної допомоги пораненому бійцеві протягом перших хвилин залежить не лише те, як швидко боєць одужає, але і чи виживе він взагалі¹⁰¹. Уже у 2014 році було проведено тренування 12 тисяч військовослужбовців щодо надання першої медичної допомоги і передано 9,5 тисяч комплектів аптечок типу IFAK

96 «Стан забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, які беруть участь в антитерористичній операції» — <http://www.mil.gov.ua/dlya-zmi/pres-relizi/stan-zabezpechennya-vijskovosluzhbovcziv-zbrojnih-sil-ukraini-yaki-berut-uchast-v-antiteroristichnij-operaczii.html>

97 «За два роки ми досягли справжнього прориву в розвитку системи військового зв'язку» — <http://na.mil.gov.ua/31497-za-dva-roki-mi-dosyagli-spravzhnogo-prorivu-v-rozvitku-sistemi-vijskovogo-zvyazku>

98 «Странности» с Falcon II: комментарии группы ИС к скандалу вокруг закупки систем тактической связи — <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/strannosti-s-falcon-ii-kommentarii-gruppy-k-skandalu-vokrug-zakupki-sistem-takticheskoy>

99 Зв'язок для армії: стратегічне питання номер один — <http://gazeta.dt.ua/internal/zv-yazok-dlya-armiyi-strategichne-pitannya-nomer-odin-.html>

100 4 миллиарда. Так ли хороши американские рации Harris, которые хотят закупить ВСУ — <https://inforesist.org/4-milliarda-tak-li-xoroshi-amerikanskie-racii-harris-kotorye-hotyat-zakupit-vsu/>

101 Тактична медицина або смерть: стан військової медицини в Україні — http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20161013_b.html

(Improved First Aid Kit), зокрема і тих, які були надані міжнародними партнерами¹⁰². Цікаво в цьому контексті порівняти міжурядову допомогу і допомогу, яку надав у сфері тактичної медицини Світовий конгрес Українців. Так на січень 2017 року волонтери цієї організації провели тренування 30 тисяч військовослужбовців і роздали близько 20-21 тисячі аптечок першої медичної допомоги¹⁰³. **При цьому якщо потребу в аптечках першої допомоги було задоволено майже повністю, то питання забезпечення машинами для евакуації і на сьогодні залишається відкритим.** США передали лише перші 5 із 40 обіцяних машин для евакуації Burtel B4731. В той самий час ЗСУ на початку квітня 2017 року отримала перші 10 машин для евакуації поранених «Богдан-2251» із загального контракту на 100 машин¹⁰⁴. Таким чином Україна бере курс на самостійне забезпечення потреб у машинах для евакуації поранених.

Важливе значення має програма тренувань у рамках Спільної багатонаціональної тренувальної групи-Україна (JMTG-U), яка проходить на базі Міжнародного центру миротворчості та безпеки. За час існування цієї програми **у 2015-2017 роках представниками Національної гвардії США було підготовлено 6 батальйонів Збройних сил України і 3 батальйони Національної гвардії України — загальною чисельністю 3 тисячі осіб**¹⁰⁵. **У рамках програми тренувань за участю Великої Британії було підготовлено 5 тисяч бійців, а в рамках канадської місії UNIFIER 3,4 тисячі бійців**¹⁰⁶¹⁰⁷. Особливістю цієї програми є те, що бійці підготовлені в рамках програми JMTG-U самі можуть виступати в рамках інструкторів для подальшої підготовки. Показовим є те, що під час ескалації конфлікту навколо Авдіївки у січні-лютому 2017 року участь із українського боку брали бійці, які пройшли тренування у рамках програми JMTG-U¹⁰⁸. Окрім того у рамках підготовки Україні було передано комплекси MILES (Multiple Integrated Laser Engagement System) для проведення тренувань, які підвищили якість підготовки¹⁰⁹¹¹⁰. Хоча, з іншого боку, важливість тренувань особового складу ЗСУ і Національної гвардії у рамках програми JMTG-U також не треба переоцінювати. Оскільки початок програми тренувань значною мірою розглядався також як засіб для США та їх союзників продемонструвати політичну підтримку Україні¹¹¹. І лише потім як інструмент якісної трансформації збройних сил.

¹⁰² ВПРОВАДЖЕННЯ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ — <http://na.mil.gov.ua/13698-vprovadzheniya-taktichnoyi-medicini-dosvid-problemi>

¹⁰³ Допомога за стандартами НАТО. 30 тис. бійців-рятувальників та 20 тис. аптечок — <http://fakty.icty.ua/ua/videos/dopomoga-za-standartamy-nato-30-tys-bijtsiv-ryatuvalnykiv-ta-20-tys-aptechok/>

¹⁰⁴ Ukrainian Defense Forces orders 100 Bogdan-2251 tactical ambulances — <http://defence-blog.com/army/ukrainian-defence-forces-orders-100-bogdan-2251-tactical-ambulances.html>

¹⁰⁵ JMTG-U: На Львівщині розпочався черговий етап підготовки підрозділів ЗС України за участі іноземних інструкторів — <http://www.mil.gov.ua/news/2017/02/02/jmtg-u-na-lvivshhini-rozpochavsya-chergovij-etap-pidgotovki-pidrozdiliv-zs-ukraini-za-uchasti-inozemnih-instruktoriv/>

¹⁰⁶ UK To Expand Support To Ukraine's Armed Forces — <https://www.gov.uk/government/news/uk-to-expand-support-to-ukraines-armed-forces>

¹⁰⁷ Operation UNIFIER — <http://www.forces.gc.ca/en/operations-abroad/op-unifier.page>

¹⁰⁸ 6 Policies Trump Should Pursue to Block Putin in Ukraine — <http://foreignpolicy.com/2017/03/15/6-policies-trump-should-pursue-to-block-putin-in-ukraine/>

¹⁰⁹ СИСТЕМА MILES-2000 — <http://sim.nuou.org.ua/index.php/ua/programi-programni-kompleksi/miles-2000>

¹¹⁰ Командування сухопутних військ США відвідало навчання «Фіарлес Гардіан — 2015» — <http://ngu.gov.ua/ua/news/komanduvannya-suhoputnyh-viysk-ssha-vidvidalo-navchannya-fiarles-gardian-2015>

¹¹¹ Аудит зовнішньої політики: Україна-США — <http://iwp.org.ua/ukr/public/1982.html>

Важливе значення також мала передача США 13 радіолокаційних станцій (РЛС) AN/TPQ-48 і 6 РЛС AN/TPQ-36. **Так, Президент України Петро Порошенко у лютому 2017 року чітко визнав, що наявність контрбатарейних радарів, які передали США Україні, дала можливість визначати звідки і хто стріляв під час загострення протистояння під Авдіївкою¹¹².** Однак наявність лише 6 систем РЛС AN/TPQ-36 робить вкрай важким питання визначення пріоритетних зон на лінії фронту щодо їх розгортання. Тим самим ця кількість РЛС цього типу є явно недостатньою для забезпечення потреб України щодо їх розгортання по всій лінії фронту. Окрім того, на фоні чергового замовлення для Сухопутних Сил США нових РЛС контрбатарейної боротьби AN/TPQ-53 Україна може ставити питання про передачу ЗСУ систем попереднього покоління AN/TPQ-36 і AN/TPQ-37 по мірі їх заміни на нові системи¹¹³. Також важливою була передача США 130 броневих автомобілів типу HMMWV, які дозволили хоча б частково задовольнити потребу у броневих автомобілях для транспортування піхоти. Із іншого боку, БПЛА RQ-11B Raven довели свою повну непридатність для розвідки в умовах використання противником засобів РЕБ.

Передача із боку США 5 катерів Sea Force 730 і Sea Force 11M у 2015 році не лише не змогла задовольнити потреби ВМС України у цих типах катерів, але і не вирішила проблему щодо забезпечення новими кораблями після втрати більшості надводних кораблів у процесі окупації Криму Росією. На сьогодні офіційний Київ веде переговори щодо отримання від США до кінця 2017 року щонайменше 2 катерів берегової оборони типу Island¹¹⁴.

¹¹² Действия ВСУ на Донбассе носят характер вынужденной обороны, это можно доказать любому — Порошенко — <https://www.unian.net/war/1771782-deystviya-vsua-na-donbasse-nosyat-harakter-vyinujdennoy-oboronyi-eto-mojno-dokazat-lyubomu-poroshenko.html>

¹¹³ Contracts Press Operations Release No: CR-060-17 March 30, 2017 — <https://www.defense.gov/News/Contracts/Contract-View/Article/1135757>

¹¹⁴ Україна отримає від США патрульні катери — <https://www.rbc.ua/ukr/news/ukraina-poluchit-ssha-patrulnye-katera-1489053680.html>

Рекомендації

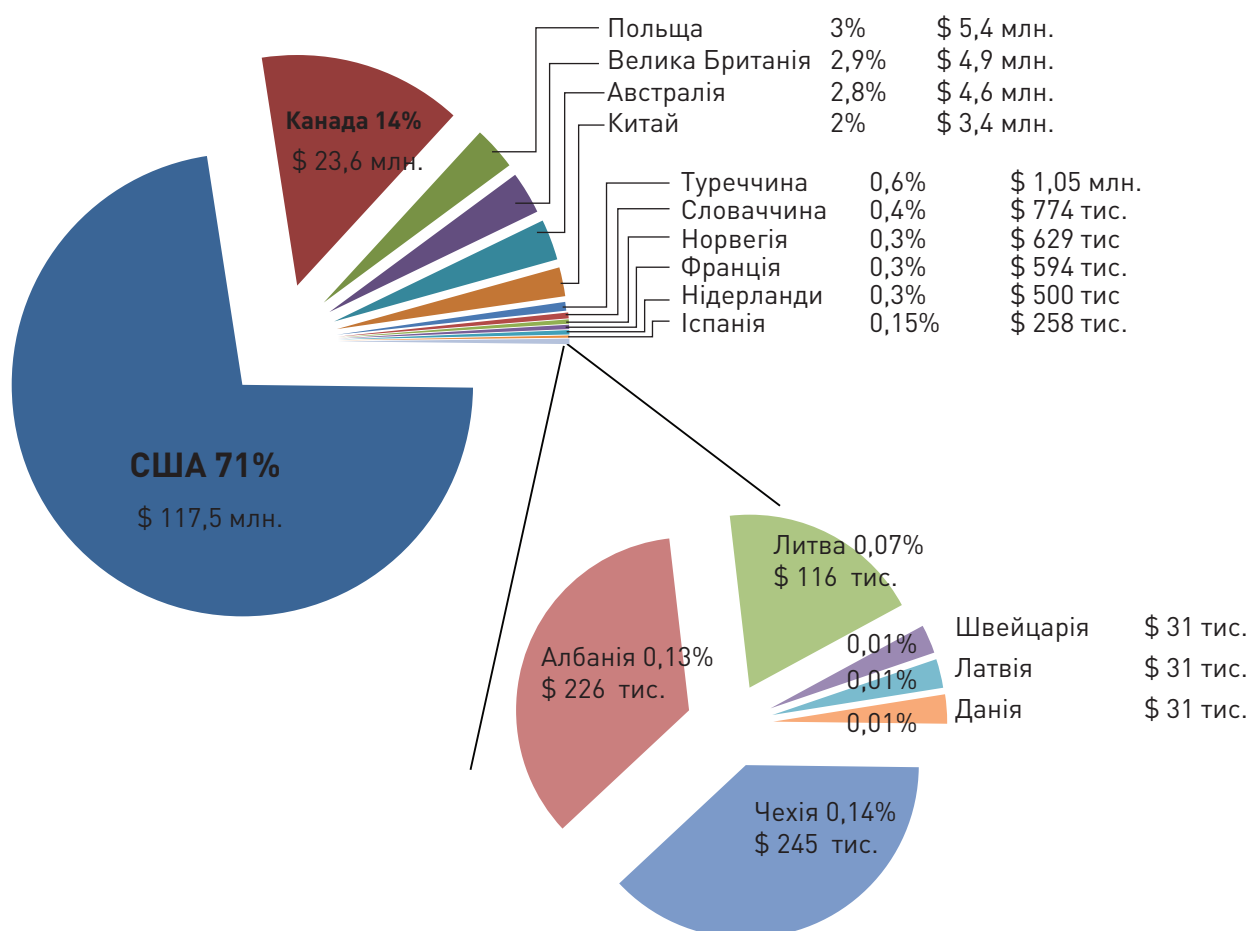
1. Генеральний Штаб України, Головне Управління Національної гвардії і Державна прикордонна служба України як найбільші бенефеціари міжнародної підтримки мають провести повну оцінку ефективності використання наданої міжнародної допомоги. Це дасть можливість посилити довіру із боку міжнародних партнерів, що збільшує шанси щодо подальшого отримання необхідної підтримки.
2. Пріоритетом у взаємодії України із міжнародними партнерами має стати інституціоналізація підтримки на основі підписання відповідних угод, які мають визначати параметри співробітництва і масштаби допомоги. Особливу увагу у цьому питанні необхідно зосередити на підписанні відповідної угоди із США. При цьому досвід українсько-турецької взаємодії щодо виділення цільового фінансування на придбання військової продукції відповідної держави може слугувати моделлю для взаємодії із міжнародними партнерами.
3. У питаннях отримання матеріально-технічної допомоги зробити наголос на подальшому отриманні систем нелетального характеру, які б дали можливість посилити ефект стримування на лінії зіткнення (розвідницькі безпілотні літальні апарати, РЛС контрбатареїної боротьби проти реактивних систем залпового вогню і далекобійної артилерії, системи РЕБ).
4. На фоні поступового зміщення уваги міжнародних партнерів із надання значної матеріально-технічної допомоги на реформи у оборонно-промисловому комплексі, для забезпечення максимальної самодостатності України пріоритетом має стати зняття неформальних обмежень на експорт іноземних технологій, які є необхідними для створення нових зразків озброєння¹¹⁵.
5. Окрему увагу варто зосередити на просуванні плану, який був запропонований Філіппом Кербером у лютому 2015 року щодо можливості отримання Україною запасів радянської зброї і матеріалів від країн Центрально-Східної Європи у обмін на постачання відповідного американського озброєння у ці країни.

¹¹⁵ Чому Захід не продає зброю Україні? — http://glavcom.ua/specprojects/press_center/chomu-zahid-ne-prodaje-zbroju-ukrajini-397675.html

ДОДАТОК

Діаграма

«Міжнародна допомога для посилення обороноздатності України»

Загальний розмір допомоги, отриманий МОУ
на липень 2016 року –
164,1 млн. доларів

Джерело: Війна на Донбасі: які країни Заходу допомагали Україні - <https://apostrophe.ua/ua/article/politics/2016-08-03/voyna-na-donbasse-kakie-strany-zapada-pomogali-ukraine/6566>